

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Winter 2025

Weidevogels grondbroeders

Land van Ons

Binnenronde vergroenen

Contactpersonen Werkgroepen

Bomen en Openbaar groen

Carlo van de Weerd

0318-561134

bomen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Excursies

Carlo van de Weerd

excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurpaden

Harmannus Harkema

natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Veenendaal

Warner ten Kate

scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

Moestuin de Duiventoren

Dorthy Reijn

moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Zwammen (12-18 jaar)

Martijn Stip

0317-619935 / 06-12660557

stipenreijnierse@gmail.com

Weidevogelbescherming

Gert ten Haaft

06-30125277

wbw@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurtuin Diddersgoed

Bert Budding

06-25388995

diddersgoed@ivnveenendaal-rhenen.nl

Mediatheek

Suze Hörchner

0318-513613

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

Duurzaamheid

Ton Ezendam

duurzaamheid@ivnveenendaal-rhenen.nl

Vogels

Ilse Heurkens

vogels@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Rhenen

Jennie Jansen-Rogers

scholen.rhenen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Redactie Groene Blad

Tijdelijk: Tineke Wouda en Henk te Paske

redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!

Ilse Kanij

natuurwerkt@ivnveenendaal-rhenen.nl

Communicatie en PR

Cokkie Gadella

0318-550806

pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

Tuin De Groenhof

Het Tuinteam

groenhoftuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof bevinden zich het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-centrum) en de Mediatheek.

Adres: Prins Willem-Alexanderpark 317 3905 CK Veenendaal

T. 0318-589 555. B.g.g. Suze Hörchner, T. 0318-513 613

Openingstijden: woensdag 14:00-16:00 uur of na afspraak met coördinator Suze Hörchner

Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl, groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl, ghorchner@planet.nl

www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen

Webmaster en Nieuwsbrief

Ernst van Rijssel webmaster@ivnveenendaal-rhenen.nl

Henk te Paske nieuwsbrief@ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Winter 2025

Bij het schrijven van dit voorwoord zitten we midden in de herfst en is de natuur zich aan het klaarmaken voor de winter. De bomen staan in prachtige kleuren en het bos staat vol met paddenstoelen. Uiteraard is het uitzonderlijk warm voor de tijd van het jaar, dat is een terugkerend thema in deze tijd. Maar dat maakt het wel heerlijk weer om naar buiten te gaan en van de pracht van dit seizoen te genieten in het bos!

Deze winter kunnen we terugkijken op een mooi IVN-jaar, een jubileumjaar waarin er weer een hoop is georganiseerd en er veel mensen zijn bereikt. Er zijn aardig wat veranderingen geweest in de organisatie van de werkgroepen, soms door ziekte en soms omdat mensen het stokje willen doorgeven aan iemand anders. Gelukkig is het in de meeste gevallen gelukt om nieuwe mensen te vinden die de kar willen trekken. Maar er blijft ruimte genoeg voor leden om zich in te zetten in de coördinatie van een werkgroep, mocht je interesse hebben dan horen we het graag!

Zoals gezegd kijken we terug op ons jubileumjaar met de viering in september die enthousiast is bezocht! Op 20 september, bij onze open dag op de Groenhof was er veel aanloop en belangstelling voor het knutselen en de vlinders, de tuin en de interessante bomenwandeling in de omgeving van de Groenhof.

Op 27 september hebben we stilgestaan bij de kleurplaat- en fotowedstrijd en bij onze voortuinenactie. Wethouders van de gemeenten Veenendaal en Rhenen hebben mooie woorden gesproken over het belang van het IVN in hun gemeenten en vervolgens hebben we met de aanwezige leden een gezellige middag gehad. De natuurgeoriënteerde pubquiz was heel gezellig en zorgde voor veel interactie en plezier met elkaar. We hebben de dag afgesloten met een heerlijk buffet waar iedereen zichtbaar van genoot. Een mooie viering waarin we zowel met de omgeving als met elkaar hebben stilgestaan bij ons jubileum. Het is fijn om te constateren dat we een actieve vereniging zijn waarin we met een groot aantal verschillende mensen ons kunnen verenigen in onze gedeelde liefde voor de natuur. Op naar de volgende 40 jaar!

In de tussentijd loopt onze jubileumbomenactie nog door tot het eind van dit jaar. Er is in de gemeenten enthousiast gereageerd en er zijn inmiddels diverse locaties gevonden waar we bomen kunnen gaan planten. Richting het eind van het jaar gaan we inventariseren hoeveel bomen we kunnen gaan planten en met de gemeenten het planten gaan afstemmen. We houden jullie op de hoogte!

Ik wens iedereen een knusse en gezonde winter in de hoop en verwachting dat we daarna weer volop met elkaar aan de slag gaan in 2026!

Willem Ladiges
Voorzitter IVN Veenendaal-Rhenen

Inhoud

- 6 Opschonen kikkerpoel
- 7 Mosselbanken
- 9 Grondbroeders Binnenveld
- 11 Knotten met jongeren
- 14 Herfstexcursies Rhenen
- 15 NatuurWerk! Afscheid boswachter Harald
- 17 Vergroenen Binnenronde
- 18 Egelsnelwegen

COLOFON

Foto's voor- en achterpagina:
Tineke Wouda

REDACTIE

Vacant
redactie@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VOORZITTER

Willem Ladiges
voorzitter@
ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS

Julia Ladiges
secretariaat@
ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER

Ida Waanders
penningmeester@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VERTROUWENSPERSOON

Gerard Vernooij
vertrouwenspersoon@
ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene Blad verschijnt 4x per jaar. Sluitingsdatum van het lentenummer is 12 februari 2026.

NL95 INGB 0004 7381 18
t.n.v. IVN Veenendaal

Bladgepeins

Overpeinzingen van een Groene Blad bezorger

zo leer ik ‘mijn’ wijk kennen
door het Groene Blad te bezorgen
de eerste keren probeerde ik te zien
of de voortuin een IVN-er zou verraden
sommige wel en andere niet
dus het zegt in wezen niets, die voortuin

Collage Groene Bladen

foto: Daphne Kalff

zou het grappig zijn
als ik aan zou bellen en de mensen
Fijne Feestdagen en een Groen 2026
zou wensen
net op tijd bedacht ik me:
dit is vrijwilligerswerk
aanbellen zou bedelen zijn
de voldoening om het blad
zo snel mogelijk te bezorgen
is genoeg
en het is zeker goed voor mijn stappen

Daphne Kalff

Slenterpaadjes

Na een prachtige herfst met heerlijke temperaturen glijden we de winter in. Terwijl ik dit schrijf begin november is het 17-18 graden. Dat kon je goed merken aan de vele verschillende soorten paddenstoelen, sommige waren in jaren niet gezien. Maar er was nu vocht en warmte genoeg voor deze schimmels! En alle prachtige herfstkleuren werden vertoond, van geeloranje tot diep donkerrood.

De vogels beginnen zich weer te roeren. Na de rui waren ze bijna niet te zien, laat staan horen. De raven zijn ook weer paraat. Ik vraag me af of ze de wolven volgen of andersom! De spechten roffelen weer op de stammen. Blijf je lang genoeg staan, dan ontdek je er wel een. Maar die zit altijd nét aan de andere kant van de boom waarnaar jij staat te kijken!

Het allerkleinste vogeltje van Europa laat zich horen, het goudhaantje, het verkleinwoord past hier goed bij. Het gewicht van dit kleintje is ruim 5 gram, het gewicht van een suikerklontje, en een lengte maar 9 centimeter. De naam *goud* komt door zijn kuifje, dat omzoomd is met zwart, in het midden bij het mannetje goudoranje en bij het vrouwtje citroengeel.

Goudhaantje in de lariks

pentekening: Aly van Eijk

Ze vertoeven het liefst in de naaldbossen. De lariks is een van hun favoriete bomen waar ze verblijven in de toppen. Hun voedsel, kleine insecten, eieren en kleine spinnetjes, zoeken ze met hun kleine priemsnaveltje op de uiteinden van de takken. Ze horen bij de zangvogels. Met een goed gehoor kun je ze ontdekken; een heel hoog muisachtig gepiep: srie-srie-srie! Er overwinteren in ons land er ook veel uit de Scandinavische landen, of ze zijn op doortrek. Ze trekken regelmatig op met mezen. Je hebt kans dat ze deze winter ook in je tuin komen winkelen.

In mijn vogeltuin staan rozen en er zijn dit jaar niet alleen Callicarpa, met die mooie paarse besjes. Ook veel rozenbottels, waar goed van gegeten wordt. Een van de mooiste vogels is toch wel de groenling, die al vroeg gesignaleerd is. De vogel is familie van de vink. Hij wordt ook wel groenvink genoemd en draagt zijn naam met recht. Vooral het mannetje lijkt soms wel een groengele mus. Wanneer hij zijn vleugels sluit, kunnen we een gele vleugelstreep zien, net zoals zijn buitenste staartpunten, die eveneens geel zijn.

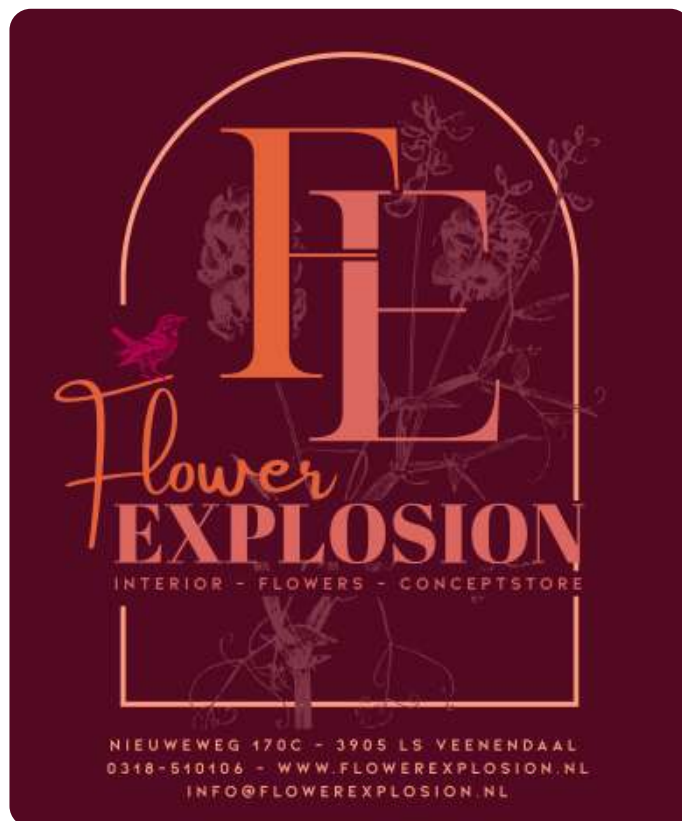
Ze zijn net zo groot als een mus en in de verte lijken ze wel wat op een sijsje, al zijn die kleiner. Het zijn standvogels, sommige gaan zuidelijker, maar veel van de groenlingen die hier zijn, komen uit het noorden en overwinteren hier. Ze komen graag in de bebouwde gebieden en in tuinen waar gevoederd wordt met zaden, waar ze ook dol op zijn. Je herkent ze ook aan de dikke snavel. Die gebruiken ze om de zaden te kraken, wat ze op een speciale manier doen. Ze trillen de zaden in de snavel, terwijl ze die in de rondte draaien. Dan komt de vrucht uit de schil los. Wat nesten betreft maken ze zich het vaak gemakkelijker, ze nemen gewoon een oud nest van een andere vogel. Bouwen ze toch een nest, dan doet het vrouwtje dat. Emancipatie!

Regelmatig kom ik konijntjes tegen. Vooral bij Plantage Willem III zie je ze vaak op de open stukken. Al gaat het niet echt goed met het wilde konijn. Sinds 2020 staan ze op de rode lijst van bedreigde diersoorten. Ze zitten het liefste op de zandgronden, daar kunnen ze makkelijker een hol graven.

Konijn in de sneeuw

pentekening: Aly van Eijk

Het is een planteneter bij uitstek en eet bij voorkeur grassen, kruiden en bijvoorbeeld loten van jonge struiken, maar ook de akkergewassen. In de winter schakelen ze over op de bast van struiken en boompjes. Het vrouwtje wordt een voedster genoemd, het mannetje een ramme-laar en een jong konijntje heet een lamprei.

Spanje heeft zijn naam te danken aan het konijn. Rond de 11de eeuw voor Chr. troffen de Phoeniciërs op het Iberisch schiereiland veel konijnen aan. Ze vonden die dieren wel erg op klipdassen lijken en gaven ze de naam i-saphanim, wat letterlijk vertaald betekent: het land der klipdassen. Later is die naam door de Romeinen verbasterd in Hispania.

Vanaf die tijd trokken de konijnen naar het noorden. Ze werden vaak bij kastelen uitgezet voor het vlees en het konijnenbont. In de latere eeuwen verspreidde het konijn zich over de zandgronden. Je kunt ze vaak met de schemering zien, dan zitten er veel bijeen.

Kijk en geniet.

Aly van Eijk

Natuurtuin Diddersgoed

Half augustus heeft de firma Heikamp uit Rhenen het lage gedeelte van de tuin met maaibalk gemaaid. Het maaisel is afgevoerd om te bodem schraal te houden, zodat zeldzame planten als Blauwzegge en Trilgras (Bevertjes) hier kunnen blijven groeien. De gemeente betaalt de kosten en ook van de afvoer van maaisel.

Verlande kikkerpoel

foto: Bert Budding

Op maandagochtend 29 september heeft firma Vaarkamp uit Ede de verlande kikkerpoel met een 9-tons rupskraan opgeschoond. Machinist Ewout kon met deze middelgrote kraan net door het geopende hek en heeft ook wat rijplaten gelegd langs de oever van de poel.

Hij heeft keurig gewerkt en was tegen 12 uur klaar. Uit de poel kwam een grote hoeveelheid 'massieve' rietwortels en modder; hiervan is een walletje gemaakt. Na een week was het waterpeil weer op de juiste hoogte en het water werd ook helderder. Ook zag ik kwelviezen op het water drijven, een teken dat ook schoon water uit de Utrechtse Heuvelrug hier aan de oppervlakte komt.

Na het opschonen kwam gelijk een ijsvogel aangevlogen om dit 'nieuwe' watertje te verkennen.... Komend voorjaar verwacht ik veel kwakende groene kikkers en ook salamanders!

In de tuin verblijven nu enkele roodborstjes, wat kool- en pimpelmezen en enkele winterkoninkjes. In de week van 3 november zag ik hier steeds een groep van 25 koperwieken, lijsters uit Scandinavië. Op zaterdag 8 november zag ik hier tien foeragerende staartmezen en heel leuk: een vuurgoudhaantje, nieuwe soort voor deze tuin.

Opschonen poel met rupskraan

foto: Bert Budding

Van de zomer hebben Aziatische hoornaars veel bijen opgegeten van imker Henk Kok.

Henk heeft zijn twee bijenkasten verplaatst naar een andere locatie om te voorkomen dat zijn bijenvolk uitsterft. In de omgeving van Diddersgoed zijn lokvallen geplaatst. Zo kwamen de Veenendaalse imkers er achter dat hoog in een hoogspanningsmast aan de Slagvink een groot bol nest is gebouwd van de Aziatische hoornaar. Dit nest is door een speciaal bedrijf met lange slang weggezogen. Maar recente berichten geven aan dat de Aziatische hoornaar zich enorm snel verspreidt en een bedreiging vormt voor onder andere onze fruitteelt (bestuiving).

Bert Budding

Aalscholver en eend langs de Grift nabij Diddersgoed

foto: Tineke Wouda

Mosselbanken

Het herstellen van mosselbanken in de Waddenzee of de Delta gaat een stuk beter wanneer jonge mosseltjes een beetje worden geholpen met lage, beschermende hekjes op de bodem. Dat blijkt uit het onderzoek dat marien biologe Jildou Schotanus deed aan de Hogeschool Zeeland (*University of Applied Sciences*) in Vlissingen en bij het NIOZ in Yerseke. Zij verdedigde in 2024 haar proefschrift *Restoring mussel beds on highly dynamic mudflats* aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Opzetten van een veldexperiment in de Oosterschelde

foto: Edwin Paree

Biobouwers

Mosselen zijn zogenoemde 'biobouwers'. In grote schelpenbanken zetten de mosselen de omgeving naar hun hand. Zo maken ze het niet alleen hun soortgenoten makkelijker om zich te vestigen, maar helpen ze ook andere dieren aan een veilige plek op de zeebodem. Bovendien houden mosselbanken slib en zand vast en remmen ze de energie van de golven bij stormen. Om die reden zijn er heel veel initiatieven om verdwenen mosselbanken weer te herstellen. Maar dat valt vaak nog niet mee!

Ruige omstandigheden

Eén van de problemen bij het herstel van mosselbanken is het type mossel, legt Schotanus uit. "In het verleden zijn daarvoor vaak volwassen mosselen gebruikt, die niet gewend waren om droog te vallen. Maar als je die ineens op een droogvallende wadplaat probeert te laten vestigen, waar ze ook nog eens veel meer weerstand van golven te verduren krijgen, dan blijken ze daar niet meer aan te kunnen wennen. Uit experimenten die we met heel kleine mosseltjes, het zogenoemde mosselzaad, hebben gedaan, blijkt dat die nog wél flexibel genoeg zijn om zich aan te passen aan de ruigere omstandigheden op een droogvallende plaat."

Intertidaal mosselweekperceel in de Oosterschelde

foto: Edwin Paree

Vliegende start

In een volgend experiment keek Schotanus hoe zij de mosselen het beste een vliegende start kon geven op een kale zandplaat aan de oevers van de Oosterschelde. Ze experimenteerde met golfbrekers, met gaas om gulzige krabben weg te houden en met kokosmatten om te helpen bij het hechten aan de bodem. "Al deze methoden werken tot op zekere hoogte wel, maar zijn ook erg arbeidsintensief. Relatief simpele hekjes die luwte creëren en mosselbroed en -zaad kunnen opvangen leken in die zin nog het meest efficiënt."

Onwennige vogels

Een van de redenen om mosselbanken te herstellen, is het stimuleren van de biodiversiteit. Daarom keek Schotanus met hulp van cameraatjes ook hoe vogels als wulp en scholekster omgaan met die vreemde hekjes op de droogvallende bodem. Die blijken er na enige tijd goed aan te kunnen wennen", zag de onderzoekster. "Meeuwen vonden de grotere hoeveelheden schelpdieren bij de hekjes sowieso heel snel. Scholeksters hadden enige tijd nodig en ook wulpen ontdekten pas na verloop van tijd dat er ook veel kleine krabbetjes bij de hekjes zaten, wat favoriet voedsel is voor deze vogels."

Positieve interacties

De belangrijkste les uit haar onderzoek, stelt Schotanus, is dat je bij het herstel van mosselbanken gebruik moet maken van de nuttige interacties tussen de schelpdieren zelf. "Mosselen vinden kracht en veiligheid in de grote aantallen. Al onze hulpmiddelen hebben zo hun nadelen, dus hoe simpeler we het kunnen maken, hoe beter."

Mosselen aan een mosselzaadinvanginstallatie (MZI)

foto: Jildou Schotanus

Over NIOZ Zeeonderzoek

Het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (kortweg NIOZ Zeeonderzoek), is het nationale oceanografische instituut en het expertisecentrum van Nederland voor oceaan, zee, kust en delta. We bevorderen fundamenteel begrip van mariene systemen, de manier waarop ze veranderen, de rol die ze spelen in klimaat en biodiversiteit én hoe ze duurzame oplossingen kunnen bieden aan de maatschappij van de toekomst.

Bronnen:

<https://www.naturetoday.com> / 6 februari 2024

NIOZ (NIOZ Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee)

Bewerking: Tineke Wouda

Land van Ons

Land van Ons - Struweelhaag najaar 2024

foto: Bert Budding

In Ede werkt Land van Ons aan bodemherstel en biodiversiteit. Zaterdag 8 november fietste ik naar de Hoge Valksedijk in Ede, hier liggen vele akkers in het gebied *De Driesprong*, vlakbij het Wekeromse Zand. Op een willekeurige akker foerageren wel 100 vinken en enkele kepen. Plotseling vloog er ook een sperwer die een vink in zijn klauwen pakte en in een boom ging zitten. De luid alarmerende vinkachtigen vlogen allemaal de bomen in en de sperwer vloog weg met zijn prooi.

Langs de Hoge Valksedijk heeft de Stichting Land van Ons ruim 9 hectare landbouwgrond gekocht. Tot voor kort werden hier gewassen verbouwd met veel mest, bestrijdingsmiddelen en diepe grondbewerking. Sinds de burgercoöperatie *Land van Ons* dit perceel in 2023 heeft aangekocht wordt het land biologisch bewerkt. Er worden gewassen geteeld die horen bij deze streek, zoals boekweit, rogge, tarwe, haver en andere graansoorten. Er is een jaar geleden een dubbele struweelhaag geplant van 300 meter. Tussen de haag groeien nu veel kruiden en op een paal zit een buizerd. Op zo'n plek zullen ongetwijfeld muizen zitten, op de akker is ook al een patrijs gezien. Zo ontstaat een aantrekkelijke leefomgeving voor insecten, reptielen, vogels en zoogdieren. Hoog in de lucht hoor ik het roepen van kolganzen en ik zie een V van wel 90 kolganzen. Ook vliegt er een groepje kramsvogels.

Het perceel is in pacht gegeven aan de *Stichting Graangeluk*. De agro-ecologische pachter teelt streekgranen die passen in de traditie en ecologie van de omgeving. Van deze granen wordt streekbrood gebakken en worden streekbieren gebrouwen.

Als burgercoöperatie koopt Land van Ons landbouwgrond namens de vele duizenden deelnemers. Samen met de boer(pachter) maken we duurzame keuzes in de vorm van gewas, de manier van beplanten, inrichten en beheren van de akkers. Zo herstellen we de biodiversiteit. Wil je meer weten over hoe op dit perceel wordt samengewerkt, kijk dan op www.landvanons.nl. Het is mogelijk deze goede initiatieven financieel te steunen.

Bert Budding

Scholen Veenendaal

Ondanks de nodige problemen heeft de scholenwerkgroep Veenendaal van het IVN afgelopen najaar toch nog veel activiteiten voor de schoolkinderen kunnen organiseren. Door ziekte, operaties en onzekerheid is onze coördinator Bert de Ruiter uitgeschakeld en niet in staat de scholenwerkgroep te coördineren. En natuurlijk kwam het zoals altijd onverwachts. Bert was een duizendpoot die alle details van het IVN en van de scholen exact kon duiden en er naar handelen. Bert, bedankt voor al je inzet afgelopen jaren. We missen je en hopen dat je spoedig weer beter wordt en nog wat kan betekenen voor onze vereniging.

Kikkervisje

Ondergetekende probeert de boel een beetje op te pakken. Het is een heel gepuzzel en het was jammer dat we geen capaciteit hadden de kleinsten te laten komen in de prachtige tuin van onze eigen Groenhof maar gelukkig konden we deze herfst toch nog heel wat klassen een mooie beleving geven in het Diddersgoed en Kwinteloijen. De kinderen genieten van het herfstbos, de paddenstoelen, de spellen die gespeeld worden en de kunstwerken die ze mogen maken. Echt fijn om te doen.

Lijkt je het ook leuk om kinderen een leuk buitenuurtje te geven en heb je een paar uurtjes de tijd meld je dan aan om eens mee te lopen bij een van onze activiteiten. Je hoeft geen natuurwetenschapper te zijn, gewoon jezelf zijn is al genoeg. Dat je de kinderen een mooie natuurbeleving kan geven is toch geweldig?

Warner ten Kate

Grondbroeders Binnenveld

KLEINE GRONDBROEDERS IN HET BINNENVELD

Onze weidevogels broeden op de grond. Dat is een waarheid als een koe. We kennen de Big Five natuurlijk. Maar er zijn ook allerlei andere soorten die in onze weilanden of op de randen daarvan hun nesten maken, zoals de wat grotere fazant en de patrijs. Maar ook eendensoorten zoals de wilde eend of de slobbeend kun je soms midden in een weideperceel tegenkomen. En er zijn kleine grondbroeders zoals de graspieper, de roodborsttapuit, de gele kwikstaart en de veldleeuwerik. Deze vier soorten brengen we hier eens extra in beeld.

Roodborsttapuit

foto: Peter Pfeijfer

Nest van roodborsttapuit

foto: eco-on-site.nl Nat. Park zuid Kennemerland

De reden hiervoor is dat deze soorten in ons werk vaak minder aandacht krijgen, maar wel degelijk ook onder druk staan en beschermd moeten worden. De gele kwikstaart, veldleeuwerik en graspieper staan allemaal op de zg. rode lijst als 'gevoelig'. De veldleeuwerik is misschien wel de bekendste van de vier. Die waren er volop in de jaren 1960–1990. Hun achteruitgang is dramatisch. Een aantal jaren waren ze zelfs niet meer te horen in het Binnenveld. Gelukkig is er nu weer een aantal broedparen

met name in de Binnenveldse Hooilanden. Van harte hoop ik dat ze ook weer in het Utrechtse deel van het Binnenveld te zien en vooral te horen zijn. Voor alle duidelijkheid: er zijn nog wel meer soorten die op of in de grond broeden maar die voor het Binnenveld minder relevant zijn, zoals de tapuit en de geelgors.

Wat de kleine grondbroeders gemeen hebben is dat hun nesten heel moeilijk vindbaar zijn. Eieren liggen niet open op het veld maar zijn verstopt in wat wildere vegetatie en/of kleine kuiltjes. Ik kan me herinneren ooit als kleine jongen een nestje van de veldleeuwerik te hebben gevonden maar daarna nooit meer. Heel soms vinden we nu nog wel een nestje van de gele kwikstaart maar dat is echt geluk hebben. Het voordeel van deze verstoppiek voor de vogel is dat een deel van de predatoren zoals roofvogels deze nesten minder goed kunnen vinden. Dat is handig. Hun achteruitgang in aantal is dan ook vooral een kwestie van het ontbreken van goede leefomstandigheden en voedsel.

Deze kleine grondbroeders zijn eerst nestblijvers en worden gevoed door ouders die in hun omgeving wel insecten moeten kunnen vinden. Daarnaast hebben de pullen tijd nodig tussen het verlaten van het nest en vliegvlug worden. Dat is in ons intensief beheerd weidegebied niet eenvoudig. Insecten zijn vaak te weinig voorradig en daar waar jongen wel het nest uit zijn, maar nog niet kunnen vliegen, loert het gevaar van de maaimachine. De vogels maken het de boer en de weidevogelbeschermer dan ook niet gemakkelijk. Vaak kunnen we als 'nestbeschermers' voor deze soorten maar heel weinig doen. Daarom is het van belang nog meer in te zetten op meer natuurinclusieve landbouw. Alleen een andere habitat kan herstel mogelijk maken.

Wat de kleine grondbroeders ook gemeen hebben is hun korte broedtijd en het feit dat ze eerst nestblijvers zijn. Daardoor zijn de jongen maar kort 'loslopend' in het veld. Dat helpt, ze zijn minder lang kwetsbaar. Minder kwetsbaar voor grondpredatoren en minder kans op sterfte door bewerkingen. Bij jonge kieviten of grutto's duurt deze periode veel langer, waardoor de kans groter is dat het misgaat. Een tweede, voor de grondbroeders positief verschil ten opzichte van andere weidevogels, is dat ze meerdere broedsels hebben, ook als ze al een nest hebben grootgebracht. Dat komt bij de andere weidevogels niet voor.

Hieronder volgt een beschrijving van de soorten en hoe en waar we ze tegenkomen in het veld.

Roodborsttapuit

De Roodborsttapuit heeft een opvallende verschijning, vooral het mannetje. Deze soort komt voor op randen, hoekjes en overgangsgebiedjes, zoals tussen natuur en agrarisch land. Of van open gebied (heide) naar bos. Bij ons zitten ze in de Achterbergse Hooilanden, soms goed te zien op een uitkijkpost zoals hier op een paal van SBB. Je ziet ze ook in het hoge riet, in wilgen, of op andere hoge vegetatie (bijvoet, ridderzuring). Het nest, met blauwe eitjes met bruine vlekken m.n. aan de stompe kant, wordt

laag op de grond gemaakt, goed verscholen in dichte vegetatie.

Het nest is een slordig nest van grassen en bladeren. Mijn eigen observatie van een nestplaats was twee jaar geleden in de Achterbergse Hooilanden.

Je ziet ze pas als ze jongen hebben. Dan kun je hun 'vliegspoor' van - uitkijkpost - zitpaal - nest - goed volgen. Als dat steeds gerepeteerd wordt weet je het. Kijken is niet nodig! De roodborsttapuit broedt van maart tot juli, met maximaal drie legsels per seizoen. Elk legsel bestaat meestal uit 4-6 eieren. De broedduur is ongeveer 14-15 dagen. De jongen blijven 13-16 dagen in het nest en worden daarna nog 8-14 dagen door de ouders verzorgd.

Gele Kwikstaart

Aanleiding voor wat meer aandacht voor deze soorten is onder andere ook het nest van de gele kwikstaart bij één van 'onze' boeren.

Graspieper

foto: Peter Pfeifer

Gele kwikstaarten hebben een voorkeur voor open landbouwgebieden. Ze wippen de staart regelmatig met felle schokkende bewegingen op en neer. 'Gele kwikken' hebben een onstuimige balts. Met trillende veren fladdert het mannetje boven het vrouwtje of loopt steeds rondjes om haar heen.

Broedt van eind april tot in juli. Heeft doorgaans één of twee legsels met meestal 4-6 eieren. Broedduur: 12-14 dagen. De gele kwikstaart maakt zijn nest goed verstopt op de grond. De jongen blijven 10-13 dagen op het nest. Daarna kunnen ze binnen enkele dagen goed vliegen. In ons gebied komen we nog regelmatig een paartje gele kwikstaarten tegen. Meestal op maisakkers zoals die van de WUR, en dit jaar dus bij boer Co van Laar.

Graspieper

De Graspieper is een in Nederland algemeen voorkomende piepersoort. Als je een 'mus' ziet in weideland, ver van de stal vandaan dan heb je waarschijnlijk met een graspieper van doen. Dus absoluut geen mus.

Om te beginnen is de graspieper net als de andere drie soorten een trekvogel en komt pas eind maart weer in ons

Veldleeuwerik

foto: vogelskijken.nl

land. De vogel heeft geen opvallende kenmerken, maar roep en zang zijn karakteristiek. Opvallend in de baltstijd is het bijzondere vliegvertoon van opstijgen en dalen, waarbij dat laatste lijkt op een vallend blaadje. Ze broeden bij ons nog redelijk veel. SOVON telde vorig jaar 14 territoria in ons gebied. De graspieper is evenals de kleine karekiet een belangrijke waardvogel voor de koekoek. Helaas is ze in het algemeen als broedvogel sterk achteruitgegaan, vooral in grasland. Het is voor Nederland ook een talrijke doortrekker, vooral in april en oktober. Het nest op de grond is goed verscholen in de vegetatie. De graspieper broedt vanaf eind maart tot in augustus en heeft meestal 2 broedsels van 4-5 eieren. De broedtijd is slechts 13 dagen en de jongen verlaten het nest ook na circa 13 dagen. Vaak voor ze vliegvlug zijn. Ze worden daarna nog 12-14 dagen gevoerd.

Veldleeuwerik

Over de veldleeuwerik is veel geschreven en gedicht! Het is dan ook een vogel die tot de verbeelding spreekt met een fantastische zang en duikvlucht boven het territorium. Menigeen 'kent' de vogel dan ook wel, maar helaas zien en horen we het dier veel te weinig. Rond 1970 was hij nog de meest verbreide Nederlandse broedvogel met naar schatting een aantal broedparen wat lag tussen de 500.000 en 750.000. Dit aantal is met zeker 90% achteruitgegaan. De veldleeuwerik staat daarom ook als soort op de Rode Lijst. Diverse oorzaken zijn er voor de dramatische daling. De drastisch veranderde werkwijzen en teelt in de landbouw zijn daar vooral debet aan. Niet alleen in

Gele kwikstaart

foto: Peter Pfeifer

Nederland, maar in vrijwel heel Europa. Het goede nieuws is dat er landelijk een trend naar een licht herstel is waargenomen. Ook bij ons in het Binnenveld kun je ze weer horen. Kenmerkend is dat het mannetje van de veldleeuwerik al zingend naar grote hoogte stijgt, daar enige momenten zingend rondvliegt om vervolgens in stilte te dalen. De vogel bakent zo zijn territorium af.

Een veldleeuwerik is een typische soort van het open veld. Veldleeuweriken hebben uitzicht nodig en blijven zo ver mogelijk weg van opgaande landschapselementen zoals bebouwing, bosjes en hagen. Ze foerageren uitsluitend op de bodem, waar ze liefst tussen de gewassen en kruiden door op de kale of spaarzaam begroeide grond lopen. Daar zoeken ze naar ongewervelden zoals loopkevers, spinnen en hooiwagens.

De veldleeuwerik broedt vanaf eind maart en heeft meestal al 2 tot 3 legsels per jaar met 2-5 eieren. Het nest bevindt zich op de grond in open terrein zoals bij ons in meest schrale grasachtige stukken van de Binnenveldse Hooilanden. De nesten zijn goed verborgen op de grond. Na 2 weken broeden komen de eieren uit en 8 dagen later zijn de jongen groot genoeg om uit het nest te stappen. Nog weer 10 dagen later kunnen ze vliegen. Beide ouders blijven de jongen dan nog een tijdlang voeren. In totaal heeft een veldleeuwerik 45 dagen nodig om jongen helemaal vliegvlug te krijgen. Ter vergelijking dat is bij een kievit 56 dagen.

Roelof de Jong

Werkgroep weidevogelbescherming WBW

Wilgen knotten met jongeren

NATIONALE NATUURWERKDAG OP 1 NOVEMBER 2025

De weersvoorspellingen waren niet best voor deze ochtend maar toch knotten we met 9 personen wilgen in natuurtuin Diddersgoed. Met jongeren van werkgroep De Zwammen in de natuur werken is altijd leuk en gezellig! Helaas deze ochtend veel regen...

Om meer jongeren te betrekken bij het buitenwerk hebben we flyers verspreid, ook bij supermarkten en hebben we op het Ichthus College vier presentaties gehouden om jongeren van de 2e klassen Vmbo, Havo etc. te interesseren voor hun maatschappelijke stage en te komen werken bij IVN De Zwammen. We lieten een filmpje zien van drie minuten over hoe je knotwilgen plant en een filmpje van zes minuten van een vrijwilligersgroep die met scouts wilgen aan het knotten was. In dit filmpje vertelden jongeren hoe leuk het is om buiten te werken. Ook was onze activiteit te lezen op www.natuurwerkdag2025.nl. Maar dat leverde geen respons op.

Schuilen tegen de regen

foto: Bert Budding

Wilgen knotten

foto: Bert Budding

Vier jongeren melden zich aan, uiteindelijk melden sommigen zich weer af, een dappere jongen, Robin kwam wel knotten. Via een artikel in de Rijnpost meldde nog een jongen zich, Simon van het Rembrandtcollege; deze jongens hebben goed met elkaar samengewerkt. Onder een gespannen zeiltje was het heel gezellig met chocomel en koeken terwijl het heel hard regende. Na klokslag 12 uur, begin van de middag, de natte handschoenen en gereedschap in huis te drogen gelegd.

Wij zijn nog steeds op zoek naar méér jongeren die het leuk vinden om één ochtend in de maand buiten in de natuur te werken. Leeftijd van 12 t/m 18 jaar. Periode oktober t/m maart.

*Bert Budding
Martijn Stip*

Jubileum 20&27 sept / Vlinderkast / Bomenwandeling / Educatieve tuin / Kinderen: natuurbingo ~ blotevoetenpad ~ knutselen met bladeren ~ zaadbom maken

Stortbui / Toespraken / Prijsuitreikingen kleurplaat - fotowedstrijd - tuinen / 40 jr 'Museum' / Pubquiz / Chinees buffet / Gezelligheid @Tineke Wouda
www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/fotogalerie/

Herfstexcursies swg Rhenen

HERFSTEXCURSIES SCHOLENWERKGROEP RHENEN

In oktober en november trokken we opnieuw met kinderen uit groep 3 en 4 de herfstbossen in. We verdeelden de kinderen in groepen van 8 tot 10, elk met een gids en een leerkracht of ouder. Voor vertrek legden we dit jaar uit wat ze moesten doen als er een wolf werd gezien. Elke gids had ook een anti-wolffluitje.

Wat een mooie rood-met-witte-stippen-vliegenzwam!

Op onderzoek in het herfstbos

Zwavelzwam

foto: Tineke Wouda

Tak met elfenbankjes

Tonderzwam

Tijdens de wandelingen konden we genieten van de prachtige herfstkleuren en de geuren van het bos. We vonden niet alleen veel verschillende soorten paddenstoelen, maar herkenden ook bomen aan hun bladeren, waaronder de drie soorten naaldbomen spar, den en lariks. Dit jaar deden 125 kinderen van vier scholen mee.

We zijn nog op zoek naar nieuwe gidsen, zodat we volgend jaar meer kunnen doen! Neem a.u.b. contact op met de coördinator als je geïnteresseerd bent!

Jennie Jansen-Rogers
scholen.rhenen@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!

BOSWACHTER HARALD VLIEM VAN STAATSBOSBEHEER NEEMT AFSCHIED ALS BEGELEIDER VAN "NATUURWERKT!"

Overhandiging afscheidscadeau's aan Harald door Ria en Gerda

Donderdag 25 september 2025 is het voor Harald de laatste keer dat hij koffiedrinkt met deze groep. Meestal is dat rond de klok van tien, met wat lekkers erbij. De dames bakken meestal zelf iets lekkers voor bij de koffie; de heren laten het bakken over aan de bakkers van de Jumbo.

Harald heeft gedurende negen jaar de groep begeleid en deed dat met veel enthousiasme. Daarbij legde hij uit hoe en waarom de werkzaamheden verricht moesten worden. Wildakkers, heidevelden, corridors, bevorderen van biodiversiteit en zelfs bosverzorgen met nieuwe aanplant en met behoud van allerlei soorten bomen, vragen om onderhoud. Dat kost veel mankracht.

De groep "NatuurWerkt!" van donderdag heeft aan al deze bovengenoemde items bij het beheer van de Utrechtse Heuvelrug hun steentje bijgedragen en daarover is Harald zeer te spreken. Harald gaat werken bij: Team Advies en Projecten als projectmedewerker Utrecht. Zijn werkzaamheden gaan over het evalueren van beheer en werken aan natuurherstel. De bedoeling is dat zaken zoals o.a. verbossing, ecologie, hydrologie, rapport verslagen, centraal aangestuurd worden. Zijn standplaats blijft Staatsbosbeheer te Leersum.

Nog een laatste beker koffie

Als groep wilden we Harald in het zonnetje zetten. Ria en Gerda zorgen als zij de koffiebeurt hebben voor krentenbrood en appeltaart. Harald vond dat altijd lekker, of deed hij maar alsof? Met een fles wijn zouden we hem zeker niet blij maken.

Om te kunnen afkicken van onze groep geven we Harald daarom krentenbrood en appeltaart in een bakvorm. Als hij zelf daarin bakt, hopen we dat hij met een goed gevoel aan ons terugdenkt.

Groepsfoto

Boswachter Harald Vliem stopt als begeleider bij NatuurWerkt!

Harald, bedankt voor alles en fiets op donderdag nog eens langs. Het ga je goed!

Namens "NatuurWerkt!",
Gerda Broere-Mientjes

**HUIBERS
ELECTRA B.V.**
Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaam

Laan der techniek 3 Veenendaal
www.huibersselectra.nl Tel.: 0318 – 513245

Groenhofstuin

NAJAAR IN DE GROENHOFTUIN - PLANTEN EN WANTSSEN

De meeste planten zijn nu zo'n beetje uitgebloeid, al hebben er een paar nog steeds mooie bloemen, zoals de brunel (*Prunella vulgaris*). Dit wordt ook vaak het bijenkorfje genoemd, omdat na de bloei de kelkbladeren van de bloeiwijze nog lang blijven staan en de vorm ervan een beetje aan een strooien bijenkorf doen denken. In Engeland noemt men de plant Self-heal, omdat het kan worden toegepast als middeltje tegen een aantal ongemakken.

Brunel of bijenkorfje (*Prunella vulgaris*) Bernagie of komkommerkruid (*Borago officinalis*)

De bernagie (*Borago officinalis*), ook wel komkommerkruid genoemd, bloeit ook nog. Dit lid van de ruwbladigenfamilie heeft haren op alle bladen van de plant. De meeste bloemen zijn felblauw, maar er zit een enkele roze tussen. Het hart is wit en de helmknoppen zijn zwart. De plant heeft een komkommerachtige smaak en wordt daarom wel toegevoegd aan salades.

Om toch nog lang in het najaar ook iets fleurigs in de tuin te hebben heeft Valerie, een van de Tuinteamleden, wat extra's neergezet. In het perk bij de voordeur staat een plant met heel veel zachtroze bloemen. Deze plant wordt in tuincentra te koop aangeboden onder de naam kafferlelie (*Schizostylis coccinea*), maar gelukkig ziet men nu ook vaak de naam moerasgladiool. Dat klinkt wat prettiger. De plant komt uit Zuid-Afrika.

In de heuvelrugtuin heeft Valerie ook voor een laatbloeiende plant gezorgd met wonderschone bloemen, de paddenlelie (*Tricyrtis hirta*), een plant die ook wel de armluisorchidee wordt genoemd.

De plant komt oorspronkelijk voor in de Aziatische bossen en houdt dus wel van wat schaduw.

Het is fijn dat deze planten voor wat bloeiends zorgen in de border, maar er is geen insect op te vinden en dat is dan weer jammer.

In de vlindertuin zijn bijna geen bloemen meer te vinden, nog een enkele blauwe bloem van de beemdtkroon en wat gele hoofdjes van boerenwormkruid. Deze bloemen wor-

den bezocht door lieveheersbeestjes, zweefvliegen en wantsen. Hoewel deze plant geen bloemen meer heeft, vind ik de meeste wantsen op de echte salie (*Salvia officinalis*). Ik weet, net als veel anderen, eigenlijk niets van wantsen.

Als ik mensen vraag of zij wantsen kennen, zeggen de meesten direct: "Bedwantsen" en komen dan met nare vakantie-ervaringen als "helemaal lek gestoken" in hotels met matrassen vol met deze beestjes. Maar dat zijn niet de beestjes die mij fascineren, dus maar even zoeken op internet.

Wantsen horen bij de snavelinsecten. Zij hebben een gedeeltelijk afgeplat lichaam en vier vleugels, waarvan de voorvleugels vaak verhard zijn. Die voorvleugels worden deels over elkaar heen geklapt, waardoor er een driehoekige vorm op het rugdeel te zien is. Dit is een kenmerk van alle wantsen.

In Nederland komen meer dan 600 soorten voor. Veel soorten wantsen kunnen vliegen, maar bij sommige soorten zijn de vleugels verkort en niet meer functioneel. Wantsen hebben een dunne zuigsnuit aan de kop, die onder tegen het lichaam wordt geklapt. Soms in een groef

Paddenlelie of armluisorchidee (*Tricyrtis hirta*)

De berkenkielwants (*Elasmotethus interstinctus*) heeft midden onder het lijfje een groef voor de zuigsnuit, waardoor de onderkant enigszins een bootjesvorm heeft

Bessenschildwants (*Dolycoris baccarum*), waarvan de vorm van het lijfje iets heeft van een ridderschild

De kaneelglasvleugelwants (*Corizus hyoscyami*) heeft een mooie, felle roodzwarte tekening op zijn rug en lijkt misschien daardoor giftig, maar is dat niet

waardoor er een kiel onder het lichaam lijkt te zitten (de kielwantsen). Met die zuignuit halen zij hun voeding uit zaden, vruchten en planten (de meeste soorten), maar ook wel uit andere insecten (roofwantsen).

Veel wantsen hebben een voorkeur voor een speciale plant of groep planten, zoals de zuringrandwants, de mei-doornkielwants, de brandnetelblindwants. Dat betekent niet dat deze soorten alleen daar te vinden zijn. In veel gevallen zijn zij niet van één plant afhankelijk voor hun voedsel.

Als zij bedreigd worden, kunnen wantsen vaak een stinkende stof afscheiden die aanvallers afschrikt. Die stof ruikt niet alleen vies, maar kan ook blaren veroorzaken. Vogels zullen daarom niet zo snel een wants opeten. Naast de wantsen die op het land leven, leven er ook veel op zoetwater, bv. de schaatsenrijders en vijverlopers en er in, bv. de rugzwemmers en de waterscorpioen.

Een nog niet volwassen wants noemt men een nimf, omdat er geen verpopping plaatsvindt, zoals bij de vlinders. De jonge wants groeit in het proces van jong naar volwassen een keer of zes uit zijn jasje en elke keer gaat hij wat meer op een volwassen wants lijken. Alleen volwassen wantsen kunnen vliegen.

Op de saliebladeren in de tuin vind ik, met behulp van de app Obsidentify, de berkenkielwants, de bessenschildwants, de gewone smallijf, de berkensmalsnuit en de behaarde schaduwants. Op een uitgebloeide duizendbladbloem zit nog een kaneelglasvleugelwants. Als deze wants wordt aangeraakt verspreidt hij een kaneelachtige geur. Ik vind het leuk om te merken dat tussen de bijna uitgebloeide planten, waaraan bij vluchtig kijken niet zo veel is te zien, met wat meer aandacht toch zo veel boeiends en interessants te ontdekken is.

Wilt u ook eens op ontdekkingsreis in de IVN-tuin? Op dinsdagmorgen is de tuingroep er aan het werk en is de tuin open voor bezoek.

Tekst en foto's: Piet Knopperts

Vergroenen Binnenronde

Nog vers in je geheugen natuurlijk, ons 40-jarig jubileum stond in het teken van vergroening. Tijdens de voorbereidingen van het jubileum kwam spontaan het idee op om een stukje gemeentelijk grijs te vergroenen, mogelijk tijdens één van de tegelwip-dagen die de gemeente in het najaar altijd houdt.

Al vóór de zomer zocht ik contact met de gemeente over hoe zij dat idee zagen, of er een mogelijke locatie was en of medewerking (al dan niet financieel) door de gemeente bij de uitvoering mogelijk was. En hoewel de eerste reactie enthousiast was, bleek de praktische kant toch lastig. Daarop besloot ik het nog eens te proberen maar nu via een van de wijkmanagers van de gemeente. Via-via kwam ik terecht in de wijk *Franse Gat* en wel bij Veens Welzijn.

Veens Welzijn heeft aan de Binnenronde, op de plaats van een voormalige school, een gloednieuw Huis van de Wijk laten bouwen, een centrum voor ontmoeting en ontspanning, een dependance van de bibliotheek en beschikbare zaalruimte. Tevens zijn er kantoren voor Veens Welzijn gehuisvest. Bekijk maar binnenronde.nl als je meer wil weten. Voor wat betreft de locatie, het terrein ligt achter de parkeerplaats achter de Jumbo aan Dr. Slotemaker de Bruïneplein. Op de bijgevoegde foto zie je, in het verlengde van het nieuwe Huis van de Wijk het flatgebouw, het witte blok daarbovenop is precies boven de Jumbo. Op diezelfde foto zie je ook de omvangrijke kinderspeelplaats van de voormalige school.

De wijkmanager van Veenendaal-Zuid was blijkbaar op de hoogte van de wens van Veens Welzijn om dat plein te vergroenen. Hij bracht mij in contact met een bestuurder van de organisatie en ik deed hem ons plan in het kader van het jubileum uit de doeken en hij was meteen en-

Het voormalig schoolplein aan de Binnenronde

foto: Ton Ezendam

thousiast. We zijn even ter plekke gaan kijken en waren het al gauw eens over het feit dat het hele schoolplein ineens vergroenen wel een 'tikje té' was. Op de genoemde foto is een lichtgrijs betegeld deel te zien, daar waar de bestelauto geparkeerd staat. Dat (ca. 120 m²) zou een mooi begin zijn van een buurttuin met perkjes, plantjes, boompje, zitje. En ik gaf aan dat IVN daar graag aan wil meewerken. En wel onder de voorwaarde dat de buurtbewoners zelf die buurttuin zullen gaan onderhouden.

Nu, ons jubileumfeest en twee tegelwip-dagen inmiddels voorbij, ligt het plein er helaas nog onveranderd bij. Intussen heeft Veens Welzijn middels flyers en posters in de wijk een oproep gedaan aan buurtbewoners zich op te geven als vrijwilliger voor het onderhoud van de buurttuin, jammergenoeg zonder resultaat.

Dat zou een gemiste kans betekenen. Vandaar nu deze oproep: Ben of ken je iemand in het Franse Gat die het leuk vindt af en toe wat tijd te besteden aan het onderhoud van een buurttuin? Meld je dan, ook voor nadere informatie, via een mail aan onderstaand adres.

Ton Ezendam

duurzaamheid@ivnveenendaal-rhenen.nl

Winterwandelaars nabij Eenzame Eik

foto: Tineke Wouda

Egelsnelwegen

Door onder andere gaten in schuttingen kunnen egels een route van 565 meter volgen door meer dan twintig tuinen van woningen in Gouda. De egelroute is een succes, melden de samenwerkende burens. We hebben meerdere egels gezien.

Europese egel

foto: Bureau Biota

Eind september komt bewoner Inesz van Bente van de Krugerlaan op het idee om met haar burens werk te maken van de route. De aanleiding is een wedstrijd die Buurtgroen Gouda heeft uitgeschreven voor de langste egelroute. Dat lijkt haar wel wat: "Ik word wel blij van een wedstrijd." Al snel komt ze in contact met Arthur den Haan, die verderop aan de Krugerlaan woont. Hij staat in de straat bekend als *expert egels*. Arthur helpt egels in zijn tuin al een aantal jaar, nadat zijn zoon en diens vriendin de 'schattige beestjes' hadden ontdekt.

Gezamenlijk benaderen Inesz en Arthur andere burens. De één linksom, de ander rechtsom. Iedereen was enthousiast. Tijdens het drinken van kopjes koffie blijkt dat er veel interesse is om ook daadwerkelijk actie te ondernemen. Het gaat om het blok woningen aan de Krugerlaan en de Burgemeester Martenssingel, waarvan de tuinen op elkaar uitkomen, met daartussen een achterom.

Route door 23 tuinen

Samen kijken bewoners per tuin hoe de egel geholpen kan worden. Uiteindelijk levert dat een 565 meter lange, veilige egelroute op, door 23 tuinen.

Arthur laat zien hoe ze dat voor elkaar hebben gekregen, al lopend door het achterom. "Hier is bijvoorbeeld een poortje gemaakt in de schutting", wijst hij naar een uitgezaagde opening.

Even verderop is een verhoogd kattenluikje te bereiken voor egels door middel van een houten plankje. "De volgende dag stonden de egelpootafdrukken er al op", vertelt Arthur trots.

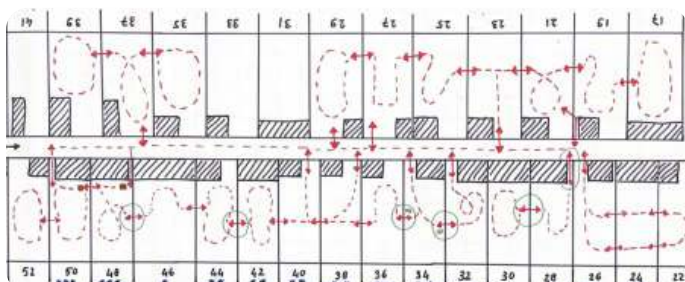
Scharreplekken

Bewijzen dat egels de doorgangen weten te vinden, zijn er genoeg. Ze worden overal gezien. Egels verplaatsen zich vooral 's nachts en lopen dan makkelijk een kilometer. Op nachtbeelden van een wildcamera van Arthur is te zien

dat er druk wordt rondgescharreld. In meerdere tuinen hebben bewoners ook voedsel- en huisvestingsplekken voor de egels geplaatst. En bewoners creëren scharreplekken, bijvoorbeeld door een bladeren- hoop te laten liggen. Ze vinden het lekker om daarin te gaan zitten, en om er te overwinteren. Het helpt egels als ze niet ver om hoeven te lopen en als ze geen risico's moeten nemen in hun zoektocht naar voedsel. Het doel is natuurlijk ervoor te zorgen dat ze vet- gemest de winterslaap in kunnen. Daar gaat het vaak mis: jonkies die niet genoeg voedsel kunnen vinden.

Veilige route voor egels van 565 meter door 23 tuinen Google Earth

Uitgetekende Egelroute door 23 tuinen © Inesz van Bente

Meerdere egels gezien

Het is niet bekend hoeveel egels precies gebruikmaken van de egelroute door de tuinen. "Mensen hebben een kleine en een grote egel gezien", vertelt Arthur. "Maar dat kunnen ook meerdere kleine en grote egels zijn. Want er zijn zoveel waarnemingen dat het er waarschijnlijk meer zijn."

Al het werk van Inesz, Arthur en alle andere burens voor de egels is niet onopgemerkt gebleven. In november kregen de bewoners de prijs voor de langste egelroute in Gouda.

Egels zorgen voor verbinding

Het werken aan de egelroute heeft de bewoners van het woonblok ook meer bij elkaar gebracht. "Het is een goed gespreksonderwerp", vertelt Inesz. "Ze zijn verbinders. We willen nu een egel-appgroep gaan inrichten met iedereen." De bewoners zijn trouwens nog niet klaar. De helft van het woonblok doet op dit moment niet mee met de actie, zover kwamen Inesz en Arthur niet met hun rondje langs de burens. "Wij willen hem uitbreiden die kant uit", vertelt Inesz. "En in het voorjaar willen we ook een egeldag organiseren."

Egelsjablonen Utrecht

Ook in andere steden bestaan dergelijke initiatieven. In Utrecht kun je zomaar een egel op de stoep of straat ge-

spoten zien. Zo'n graffiti-egel is geen kunstuiting, maar een actie van natuurorganisaties om een egelsnelweg aan te duiden. Dit zijn groene verbindingen die ervoor zorgen dat egels veilig van tuin naar tuin en van buurt naar buurt kunnen trekken. In juni 2025 spoten leden van Egelroute Utrecht met behulp van sjablonen en ecologisch spuitkrijt de eerste witte egels op straat.

Egelpopulatie

Bij de jaarlijkse egeltelling in september werden dit jaar minder egels geteld dan in 2024. In de laatste tien jaar is 50% van de egels verdwenen. Jaarlijks sterven ongeveer 135.000 egels in het verkeer. Op een geschatte populatie van 300.000 tot 1.000.000 is dat een aanzienlijk percentage. Echter, de grootste doodsoorzaak bij egels is het voedselgebrek door verlies van leefgebied.

De initiatiefnemers met de route op papier

foto: Josh Walet

Egels komen in Nederland overal voor, maar hebben het zwaar. Hun leefgebied is verdwenen, omdat we zo weinig van de natuur hebben overgelaten. Waar groen verdwijnt, verdwijnen ook de insecten en ander voedsel waarvan ze leven. Waar mensen wonen is voedsel en daarom trekken egels steeds vaker de bewoonde wijken in. Door ontgroening en verstening van de tuinen is ook daar echter onvoldoende voedsel en natuurlijke nestgelegenheid te vinden. Mensen zien niet hoe uitgemergd egels soms binnenkomen bij een opvang.

Ongeschikte egelhuizen

Gelukkig vinden de meeste mensen het erg leuk om een egel in de tuin te ontdekken en willen ze het diertje graag helpen. Die populariteit heeft geleid tot een wildgroei aan commerciële egelhuizen. Vaak zijn ze te klein en/of te laag of gemaakt van ongeschikte materialen. Een egelhuis moet ruim genoeg zijn om tot wel tien jongen in te kunnen grootbrengen. Voor een winterslaap van 4-5 maanden is een optimale lucht- en vochtcirculatie een vereiste om de egel gezond te laten overwinteren.

Door het werken met goedkope en onbehandelde materialen, raken de egelhuizen al snel doorweekt in de natte maanden. De gezondheid van de egels wordt in ernstige mate aangetast door de vochtige omgeving en de vorming van schimmels: chronische long- en huidproblematiek komt steeds vaker voor bij de egel.

Sjabloon Egelroute in Utrecht

foto: indebuurt Utrecht

Kies voor waardevolle tuinplanten

Het helpt om je tuin aantrekkelijk te maken voor de stekdieren. Wie echt wat goeds wil doen, moet ook kritisch kijken naar het soort groen in de tuin. Niet al het groen helpt de natuur. Hortensia's en andere sierplanten zien er leuk uit, maar insecten hebben er vaak niks aan. En planten uit de supermarkt of bouwmarkt zijn vaak bespoten, waardoor ze juist schadelijk zijn voor de natuur. De beste keuze zijn inheemse planten en (besdragende) struiken die ecologisch gekweekt zijn en graag een beetje verwildering. Als je een boomstronk neerlegt, of een hoekje met bladeren en takken maakt, ontstaat daar vanzelf leven.

Bij het kiezen van een nieuwe schutting raadt de Egelbescherming aan om te kiezen voor een exemplaar van betongaas met inheemse klimplanten, of voor een haag van bijvoorbeeld viburnum (gelderse roos of sneeuwbal).

Jonge egel op zoek naar eten en beschutting in de tuin

© Getty Images

Bestrijdingsmiddelen

Het verkeer is niet de enige menselijke doodsoorzaak. Ook vergiftiging door pesticiden als slakkenbestrijdingsmiddelen of het geven van melk, waardoor egels laxeren, komt geregeld voor. Egels komen soms terecht in (robot)-maaimachines.

De egel eet onder andere rupsen, slakken en maden, beestjes die mensen vaak willen bestrijden, omdat ze de planten opeten. In tuinen zijn egels daarom graag geziene gasten.

Zo creëer je een egelvriendelijke tuin

- Zorg voor een wild stukje tuin waar de egel meer voedsel en rust kan vinden en leg nestmateriaal op een plek om een nest te bouwen.
- Zet kattenbrokjes en vers water neer (nooit melk!). De kans is op deze manier groot dat er iedere nacht één of meerdere egels in uw tuin te gast zijn.
- Bevestig netten in de tuin (bijv. ter bescherming van fruit en gewassen) zo strak mogelijk. Dit voorkomt dat egels erin verward raken. Dit geldt ook voor tennisnetten etc. Hang deze een eindje van de grond.
- Heel handig is een 'katvrij' egelvoederhuis om het voer in te zetten. Een omgekeerd sinaasappelkistje met een plastic vuilniszak erop bevestigd tegen de regen, een vuistgrote egeldeur in de wand en zware steen op het dak verhindert dat honden of katten het huisje omgooien.
- Zorg ervoor dat de egel de tuin in en uit kan d.m.v. een opening in de heg/schutting. Egels leggen soms hele afstanden af op zoek naar eten.

Egelbescherming Nederland

Egelhuis Deluxe XXL

foto: Vivara.nl

En goed om te weten: egels, insecten en vogels kunnen niet zonder elkaar. Daarom is het belangrijk om geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken in de tuin. Gebruik nooit gif, ook niet als er 'eco' op staat. Een vergiftigde slak wordt opgegeten door een vogel of een egel, die vervolgens zelf ziek wordt of doodgaat.

Tineke Wouda

Bronnen:

De Gelderlander 14-11-2025 / Maarten Groeneweg

De Gelderlander 2-11-2025 / Sandra Moerland

Egelbescherming Nederland / Jenny Kleve

Bureau Biota

Moestuin

EXPERIMENT MET HET OPKWEKEN VAN ZOETE AARDAPPEL OFWEL BATAAT

In oktober lopen de oogsten op de moestuin snel terug. De pompoenen zijn geoogst, courgetteplanten geven hun laatste vruchten en de bonen zijn klaar. Er staan nog een paar andijvieplanten, wat bieten en prei en natuurlijk de winterkolen, zoals boerenkool en spruiten.

Wat er ook nog staat is zoete aardappel ofwel bataat. Die wordt zo laat mogelijk, maar wel vóór de vorst, geoogst en net als bij de gewone aardappel is het een verrassing wat er uit de grond zal komen.

De plant is een subtropisch gewas en is familie van de winde. Bij het woord 'winde' zal menig tuinder achter zijn of haar oren krabben. Haag- en akkerwinde zijn niet bepaald geliefd en zoete aardappel behoort echt tot dezelfde familie. In tegenstelling tot de gevreesde onkruiden is zoete aardappel echter een makkie. Onder de 5 graden overleeft ie niet en zelfs met onze steeds warmer worden-de winters hebben we wekenlang temperaturen die hierop of hieronder zitten. In tropische temperaturen is de teelt heel eenvoudig en gaat het hele jaar door. Zelfs van uitlopers kunnen nieuwe planten gekweekt worden.

Zoete aardappel opkweken

foto: Dorthy Reijn

Hier heeft het wat meer voeten in de aarde. Voor het geval je deze knollen ook lekker vindt en het zelf opkweken eens wilt proberen volgt hier een teeltbeschrijving.

Daarvoor begin je eind januari, begin februari! met een gave zoete aardappel van Nederlandse bodem, die is aangepast aan ons klimaat (bij de Odin hebben ze die). Deze leg je horizontaal voor de helft begraven in een bakje met potgrond en zet dat op een warme, lichte plek. De aarde hou je vochtig.

Na verloop van tijd, en dan heb ik het over weken, ontstaan er scheuten, uitlopers, uit de ogen die er in de schil te zien zijn (net als bij onze gewone aardappels). Deze kunnen aan alle kanten ontstaan. Vanuit de onderkant komen er ook worteltjes aan en aan de bovenkant zijn het

puur uitlopers. Zodra deze uitlopers een centimeter of 7-8 zijn haal je ze eraf. Dat kan met je nagel maar ook met een mesje. Voorzichtig, zodat het heel blijft. Dan ben je er nog niet want de scheut moet meer wortels krijgen. Daarvoor zet je hem in water, net zoals je met bijvoorbeeld geraniumstekken doet.

In korte tijd ontwikkelen zich meer wortels en zodra het een mooi bosje is, zet je de scheut in een potje met potgrond. Nog steeds op een warme plek. Met een beetje geluk is het inmiddels eind april-begin mei. Langzaam-aan worden de buitentemperaturen hoger en kun je de planten overdag buiten zetten. Pas eind mei kunnen ze de volle grond in. Ook in de kas schijnen ze het te doen, maar

Oogst zoete aardappel

foto: Dorthy Reijn

daarmee heb ik geen ervaring. Bij het uitplanten haal je de wellicht in het rond gegroeide wortels in het potje iets uit elkaar. Bij het oogsten merk je waarom.

In de loop van de zomer groeit het bed helemaal dicht met lange slierten uitlopers waarbij je aan het blad goed kunt zien van welke familie de plant komt. Soms verschijnen er bloemen, dezelfde 'pispotjes' als bij haagwinde; alleen zijn ze lila-paars gekleurd. Je laat de plant zo lang mogelijk staan, tot de nachttemperaturen blijvend onder de 10 graden komen. Het rooien van de knollen doe je net zo voorzichtig als bij aardappels, het zou jammer zijn om in een knol te prikken. De zoete aardappels groeien tamelijk verticaal de grond in. Je komt er nu ook achter of je bij het planten de wortels iets hebt gespreid. Zo niet, dan krijg je een kluit knollen die op allerlei manieren in elkaar gedraaid zijn. Ook leuk, maar minder handig.

Als je je nu verheugt om ze te proeven, zal je geduld nog even op de proef gesteld worden. Ze moeten namelijk nog een week of twee narijpen. Graag op een warme plek, het zijn tenslotte liefhebbers van warmte. Daarna kun je ze wel weer koel opbergen en nog een hele poos bewaren. De opbrengst kan tot meer dan een kilo per plant zijn, maar dan moet je wel geluk hebben. Dit jaar 2025 was het weliswaar warm genoeg maar met veel te weinig regen kwam de oogst niet verder dan een pond, soms een ruim pond per plant. Kortom, je bent driekwart jaar verder voor je van opkweken naar oogsten bent. Maar wel een heel leuk experiment waar je veel aan kunt ontdekken. Succes!

Dorthy Reijn

H. van de Kant bv
stucadoorsbedrijf
Zeist
Telefoon 06 538 160 90
030 69 95 661

Natuurgadgets.nl
natuur - outdoor - ontdekken
Voor jouw nieuwe kijker of scope

Ook voor:

- Verrekijkers
- Zaklampen
- Loepen
- Bushcraft
- Vleermuisdetectors
- Veldgidsen
- Scouting
- Wandelen
- Cadeautjes
- en nog veel meer ...

Bel 026 - 2060099 voor een afspraak in Wolfheze of bestel online

Dealer van o.m. Barr & Stroud, Bresser, Bynolyt, Eschenbach, Kowa, Meopta, National Geographic, Vortex

Bijles passend bij **jou**

Sk	Wi	Na	Bi
SCHIEKUNDE	WISKUNDE	NATUURKUNDE	BIOLOGIE

- Bijles exacte vakken/rekenen
- Bevoegde docente met zeer veel ervaring
- Warme en coachende stijl
- Betere cijfers, meer inzicht en zelfvertrouwen
- In Drongter-Noord of bij u thuis

MAJA STAVLEU

BIJLES-SKWINABI.NL
WHATSAPP 0646074363

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & airco-systemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57
info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van UNETO-VNI

Hado GroenTechniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechiek.nl
0318 - 517879 of 511006
Merkdealer van

DAILYWORKWEAR.NL

- ✓ BEDRIJFSKLEDING
- ✓ SPORTKLEDING
- ✓ PROMOTIEKLEDING
- ✓ WERKSCHOENEN

Wagingselaan 46 | VEENENDAAL

Kom voor al je biologische boodschappen
naar Odin!

Je vindt ons in Ede, Veenendaal en
Wageningen

Kijk voor meer info
en openingstijden op
Odin.nl

biologische foodcoop **Odin**

RIEN VAN BARNEVELD
SCHILDERSBEDRIJF ■ INTERIEUR

WWW.RIENVANBARNEVELD.NL 0318 - 556463

Activiteiten

Afdelingsactiviteiten in onze omgeving kunt u vinden op:

IVN Veenendaal-Rhenen
[ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten)
IVN Ede

[ivn.nl/afdeling/ivn-ede/activiteitenprogramma](https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-ede/activiteitenprogramma)
IVN Zuidwest Veluwezoom
[ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten)
KNNV Wageningen en omstreken
[wageningen.knnv.nl/agenda](https://www.wageningen.knnv.nl/agenda)

Knotwilgen in de mist

foto: Tineke Wouda

Natuurgidsen-opleiding

We zijn nu alweer driekwart jaar bezig met de Natuurgidsenopleiding 2025-2026 die door de IVN-afdelingen Ede, Zuidwest Veluwezoom en Veenendaal-Rhenen in samenwerking met de KNNV-afdeling Wageningen wordt georganiseerd. We begonnen met 29 deelnemers waarvan er twee zich door drukte hebben afgemeld en er op dit moment nog 25 actief meedoen. Er wordt enthousiast meegedaan aan excursies en bij avonden. De toetsingsmomenten liggen op schema en het cursusteam ziet met spanning uit naar waar de deelnemers mee komen voor hun eindopdrachten. Op de zaterdagen 27 september en 4 oktober zijn de zogenaamde oefenexcursies geweest en een deel van de deelnemers heeft met elkaar een wandeling van 3 uur in hun eigen gebied verzorgd. Er wordt voor de overige een inhaalmoment gepland. Het worden leerzame weken.

De coördinatoren Hanna Pol, Wim Chardon, Lia Hemerik

LID WORDEN VAN IVN

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen steunen door IVN-lid te worden. Leden zijn van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u, naast ons Groene Blad dat vier keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad **Mens en Natuur** van de landelijke IVN-vereniging.

Aanmelding:

<https://www.ivn.nl/word-lid>

Opzegging en/of verhuizing: z.s.m. opgeven via:
ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Bijdrage Groene Blad

Hebt u iets moois of unieks beleefd in de natuur, vertel dat door een stukje te schrijven voor het Groene Blad. Iedere bijdrage is welkom. Deel deze ervaring met de lezers van dit blad. Net zoals die prachtige foto die u hebt gemaakt. Laat iedereen meegenieten van al het mooie van de natuur. Hebt u weet van activiteiten die voor de lezers van het Groene Blad interessant of zinvol zijn, maak het (lieft ruim van tevoren) kenbaar bij de redactie.

Redacteur Groene Blad

vacant

Belangstellenden die willen meehelpen met het maken van het Groene Blad en die het redacteurschap eventueel op zich willen nemen, zijn van harte welkom!

ARCHIEF GROENE BLAD

Vorige nummers van het Groene Blad zijn te vinden op:
<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/archief-van-het-groene-blad>

Warm Welkom

IVN Veenendaal-Rhenen heet alle nieuwe leden van harte welkom. In het overzicht de leden die vermelding in Het Groene Blad op prijs stellen.

Roald van Os	RHENEN
Heleen de Groot	VEENENDAAL
Erwin Tareilus	VEENENDAAL
Marijke Roos-Beck	VEENENDAAL
Jos Bras	AMERONGEN

